

Nemzetközi kitekintés az ásványvizek helyzetére*

Dr. Borszéki Béla

ÖSSZEFOGLALÓ

A SZERZŐ ELŐADÁSÁBAN AZ ÁSVÁNYVÍZ SZAKMAI ÉS JOGI MEGHATÁROZÁSA KÖZÖTTI KÜLÖNBSÉGRŐL SZÓL. ISMERTETI A FAO / WHO CODEX ALIMENTARIUSBAN FOLYÓ MUNKA EREDMÉNYEIT: AZ ÉLELMISZEREK, PALACKOZVA FORGALMAZOTT TERMÉSZETES ÁSVÁNYVÍZ ÉS AZ EGYÉB PALACKOZOTT VIZEK KOMPROMISSZUMOK ÁRÁN ELKÉSZÜLT VILÁGSZABVÁNYÁT.

TÁJÉKOZTATÁST AD AZ EURÓPAI UNIÓ DIREKTÍVÁJA ALAPJÁN ELKÉSZÍTETT ÚJ MAGYARORSZÁGI JOGSZABÁLYRÓL.

ELŐADÁSÁBAN KRITIKA TÁRGYÁVÁ TESZI AZ UN. FORRÁSVÍZRE VONATKOZÓ ELŐÍRÁSOKAT.

VÉGÜL REMÉNYÉT FEJEZI KI ANNAK, HOGY A MAGYAR, CSEH, SZLOVÁK ÉS SZLOVÉN ÁLLAM ÉS A REMÉLHETŐLEG A KÖZEL JÖVŐBEN AZ EU-HOZ CSATLAKOZÓ ROMÁNIA, AUSZTRIAVAL KÖZÖSEN OLYAN ERŐT FOGNAK KÉPVISELNI AZ EU-N BELÜL, AMELY LEHETŐVÉ TESZI EGY, A SZAKMÁNAK JOBBAN MEGFELELŐ ELŐÍRÁS MEGALKOTÁSÁT.

INHALT

IN SEINEM VORTRAG SPRICHT DER AUTOR ÜBER DEN UNTERSCHIED ZWISCHEN DER FACHLICHEN (GEWERBLICHEN) UND RECHTLICHEN DEFINITION DES MINERALWASSERS. AUßERDEM BERICHTET ER ÜBER DIE ERGEBNISSE DER ARBEIT IM FAO/WHO CODEX ALIMENTARIUS KOMITEE: ÜBER DEN DURCH KOMPROMISSSE DURCHGEDRUGENEN WELTSTANDARD VON DEM ALS LEBENSMITTEL UMGESETZTEN, ABGEFÜLLTEN MINERALWASSER UND ANDERER ABGEFÜLLTEN WÄSSER. DANN ERTEILT

ER INFORMATIONEN ÜBER DIE NACH DER EU DIREKTIVE GESCHAFFTEN, NEUEN UNGARISCHEN RECHTSNORM. IN SEINEM VORTRAG KRITISIERT ER DIE SO GENANNTEN QUELLWASSERVERORDNUNGEN. ANSCHLIEßEND HEGT ER DIE HOFFNUNG, DASS UNGARN, DIE SLOWAKEI, DIE TSCHECHISCHE REPUBLIK, SLOWENIEN UND AUCH RUMÄNIEN (KANDIDATENLAND – ZUKÜNFTIGER MITGLIEDSTAAT) ZUSAMMEN MIT ÖSTERREICH SOLCH EINE KRAFT VERTRETEN KÖNNEN, DURCH DIE EINE DEN FORDERUNGEN DER BRANCHE BESSER ENTSPRECHENDE VERORDNUNG FESTGELEGT WERDEN KANN.

SUMMARY

THE AUTHOR IS EXPLAINING THE DIFFERENCE BETWEEN THE PROFESSIONAL AND LEGAL DEFINITION OF THE MINERAL WATER. HE IS REPORTING ON THE RESULTS OF THE WORK CARRIED OUT BY THE FAO/WHO CODEX ALIMENTARIUS COMMITTEE: I.E. THE WORLD STANDARD ON NATURAL MINERAL WATER DISTRIBUTED AS A FOOD-PRODUCT IN BOTTLES AND ON OTHER BOTTLED WATERS – WHICH IS THE RESULT OF EXTENDED NEGOTIATIONS. FURTHERMORE, HE IS INFORMING THE READERS ABOUT THE NEW HUNGARIAN LAW PREPARED ON THE BASIS OF THE RELEVANT EU DIRECTIVE.

IN HIS LECTURE HE IS CRITICIZING THE SO CALLED PROVISIONS ON SPRING WATER. FINALLY, HE IS EXPRESSING HIS HOPE THAT THE HUNGARIAN–CZECH–SLOVAK AND SLOVENIAN STATE, TOGETHER WITH AUSTRIA AND ROMANIA (WHICH IS GOING TO JOIN THE EU IN THE FUTURE), WILL REPRESENT A POWER WITHIN THE EUROPEAN UNION WHICH WILL ALLOW THE ELABORATION OF A REGULATION WHICH CAN BE MORE ACCEPTABLE FOR THE PROFESSION.

Mielőtt a címben szereplő nemzetközi kitekintésről beszélünk szükségesnek tartom, hogy tisztázzuk: vajon mit nevezünk ásványvíznek?

A kérdés feltevése után azonnal probléma előtt állunk, ugyanis más az ásványvíz szakmai és más annak jogi megítélése.

Szakmailag minden olyan vizet, amely felszín alatti vízáradó rétegből származik – függetlenül attól, hogy az védett vízáradó rétegből származik vagy sem – ásványvíznek tekintünk.

Jogilag már más a helyzet.

A Monarchia idején és azt követően – gyakorlatilag az elmúlt évtized végéig – a közép- és kelet-európai régióban azt a vizet neveztük ásványvíznek, amely víz legalább 1000 mg ásványi anyagot vagy legalább 250 mg szén-dioxidot tartalmazott literenként.

Ez az ezer milligrammos határ lehetett volna több is, kevesebb is. Vagyis mesterségesen húztak egy határt, és azt mondták ki, hogy csak az a víz lehet ásványvíz, amely legalább eléri ezt a határértéket.

A következő lépés az volt, hogy néhány ásványi anyagot preferált a jogszabály. Így ha bizonyos elemekből egy bizonyos mennyiséget tartalmazott a víz, akkor azt is ásványvíznek lehetett elfogadni.

Ebben az időben még nem tett különbséget a jog (szabvány, rendelet) aszerint, hogy milyen célra használták fel az ásványvizet.

Az 1970-es évek elején Magyarországon a jogszabály különbséget tett az ásványvizek között aszerint, hogy a vizet szomjúságoltás céljából kínáljuk vagy a fürdőterápiában hasznosítjuk. Ennek megfelelően történt az ásványvíz elismerése (törzskönyvezése) is.

Természetesen az ásványvizek egy része kettős hasznosítású volt, vagyis orálisan is fogyasztották és fürdőzésre is alkalmas volt.

Miért kellett szétválasztani így az ásványvizet? Természetesen azért, mert a bennük lévő ásványi anyagok másként fejtették ki a hatásukat, ha megittuk és másként, ha megfürödtünk benne.

Tekintettel arra, hogy én elsősorban az italként hasznosított ásványvizekkel foglalkozom és a konferencia alatt lesz még bőven szó az ásványvizek fürdőterápiában való felhasználásáról, a továbbiakban az ásványvizek orális hasznosításával kívánok foglalkozni és azon belül is a szomjúságoltás céljára palackozott természetes ásványvizekkel.

Az ásványvizek funkciója változott.

A 18. században pl. a Duna vagy a Balaton vize még iható volt, és az ásványvizet azért fogyasztották, mert annak vala-

milyen vélt vagy valós gyógyító hatást tulajdonítottak.

Ma az ásványvizet elsősorban eredeti tisztasága és jó íze miatt fogyasztjuk.

Az élelmiszerként, palackozva forgalmazott természetes ásványvíz európai szabályozását a két ENSZ szervezet a FAO és a WHO Codex Alimentarius Munkabizottsága végezte.

Az ásványvíznek kezdetben nem volt önálló gazdája. A munka az Európai Koordinációs bizottság keretein belül zajlott. Később ezt a munkát az osztrákok koordinálták, majd Svájc vette át a természetes ásványvíz munkabizottság titkári feladatait.

Hosszú évek után – kompromisszumok árán – 1982-ben megszületett a „Codex Standards for Natural Mineral Waters”, amely még tartalmazott határértékeket, így ekkor még érvényben volt az 1000 mg/literes határérték is.

Ez a szabvány limitálta néhány anyag mennyiségét (arzén, kadmium, ólom, stb.) és határértéket szabott a szennyező anyagoknak, mint pl. fenol, peszticidek, ásványolaj stb.

Ebben a szabványban még szerepeltek a radioaktivitásra vonatkozó határérték is, amelyet megegyezés híján később kivettek a szabványból.

Ez az európai Codex szabvány volt a magyar szabványok alapja. Ennek figye-

*Elhangzott 2004. július 29-én Csikszederán a „Kárpát-medence ásványvizei” című tudományos konferencián.

lembe vételével készültek a magyar előírások.

1996-ban a svájci Thun-ban, hosszú egyeztetés után, megszületett a ma is érvényben lévő – már nem csupán európai, hanem nemzetközivé vált szabvány, amelyet a CAC 22. ülésén Rómában a Codex Alimentarius Bizottság jóváhagyott ugyan, de a jóváhagyás mellett döntő 33 szavazattal szemben 31 ellenvéleményt és tíz tartózkodást regisztrált a Bizottság.

Ebből a szabványból már kimaradt az 1000 mg/liter oldott ásványi-anyagra vonatkozó határérték és itt is a meghatározás legfontosabb kritériuma az volt, hogy az ásványvíz jól megkülönböztethető legyen az un. ivóvíztől.

Időközben kiderült, hogy a természetes ásványvízre vonatkozó szabvány nem teljes és ezért úgy határoztak, hogy az egyéb palackozott vizek előírásait is szükséges jogszabályban rögzíteni.

Így született meg a svájci Fribourgnban 2000-ben a természetes ásványvizektől különböző palackozott vizek szabványa. Ez a szabvány két nagy csoportra osztotta a vizeket az eredet alapján definiált (vagyis a természetes eredetű) vizekre, amelyek felszín alatti vagy felszíni vízkészletből származnak és a készített vizekre (mint pl. az un. ivóvíz), amelyek nem felelnek meg az eredet alapján definiált vizeknek.

Az Európai Unióban 1980 júliusában készült el a természetes ásványvizek ki-termelésére és forgalmazására vonatkozó előírás.

A 80/777/EEC, amelyet 96/70 EK illetve a 2003/40/EK sz. alatt módosítottak, ma az EU országokban a kitermelt és palackozott elismert természetes ásványvíz és forrásvíz kezelését, palackozását és forgalmazását szabályozza.

Ennek alapján készült el Magyarországon a 65/2004. (IV. 27.) FVM-ESZCSM-GKM együttes rendelete a „természetes ásványvíz, forrásvíz, az ivóvíz, az ásványi anyaggal dúsított ivóvíz és az ízesített víz palackozásának és forgalomba hozatalának szabályairól”.

A Direktíva meghatározza, hogy mit nevezünk természetes ásványvíznek: olyan felszín alatti vizet, amely

- természetes, vagy védelmi intézkedésekkel védett
- eredendően tiszta
- ásványi anyag tartalma alapján táplálkozás-fiziológiai hatásokkal rendelkezik
- összetétele és hőmérséklete közel állandó

- kémiai és mikrobiológiai szempontból megfelel a rendeletben előírt határértékeknek.

Fontos kritérium, hogy a természetes ásványvizet az illetékes hatóságnak el kell ismernie. Ezt Magyarországon az OTH Országos Gyógyhelyi és Gyógyfürdőügyi Főigazgatóság végzi. Természetesen az elismerés feltételeit is felsorolja a Direktíva, de ezzel én nem foglalkozom, mert ezzel később az itt jelenlévő főigazgató úr bizonyára részletesen foglalkozik előadásában.

A rendelet foglalkozik azzal is, hogy melyek azok a fizikai úton történő kezelési eljárások, amelyek engedélyezettek: vas és mangán eltávolítása, CO₂-vel telítés.

Fontos előírás a palackozás feltétele: nevezetesen az, hogy a természetes ásványvizet csak a víznyerő helyen vagy annak közvetlen közelében szabad palackozni.

Foglalkozik a jelölési előírásokkal így pl. részletezi a szén-dioxid tartalom, (vagy annak hiánya) feltüntetésének módját, az ózonnal való kezelés lehetőségét és a 1,5 mg/liternél több fluort tartalmazó vizeknél a kötelező felírást.

Melyek azok a problémák amellyel *szakmai* szempontból nem lehet teljes mértékben egyetérteni?

Szerepel ebben a Direktívában a „forrásvíz”-re vonatkozó szabályozás is. A forrásvíz (spring water) olyan, természetes állapotában emberi fogyasztásra szánt és a víznyerőhelynél palackozott víz, amely lényegében minden szempontból megfelel a természetes ásványvízre vonatkozó előírásoknak, kivéve azt, hogy a forrásvizet nem kell hivatalosan elismertetni és hogy a forrásvíz meg kell feleljen a 80/778/EEC ivóvízre vonatkozó előírásainak is.

A forrás természetes vízkivétel hely, tehát nem lehet minőségi kategória. Ez megzavarja a fogyasztót, mert azt hiszi, hogy a forrás különb, jobb mint az ásványvíz. Ezzel szemben a rendelet szerint a forrásvíz – mivel nem kell elismertetni – bizonytalan eredetű, hiszen éppen az elismerés során derül ki például az, hogy a víz milyen földalatti vízáradó rétegből származik, mennyire védett, stb.

Más oldalról a forrásvíznek meg kell felelni az ivóvíz előírásainak, de ugyanakkor a rendelet szerint – az ásványvízhez hasonlóan – ez a víz sem kezelhető és az ivóvízzel szemben ezt a vizet semmi-féle fertőtlenítési eljárásnak nem szabad alávetni.

Ezért felmerül a kérdés, vajon miért van szükség erre a víz-kategóriára?

Megítélésünk szerint, helyes lenne a természetes eredetű, felszín alatti vizeket ásványvízként kezelni, azt elismertetni. Ezzel a vízkivételi hely – legyen az forrás vagy kút – vize úgy kémiai mint hidrogeológiai és bakteriológiai szempontból jól ellenőrzött lenne és ha ez szükséges a szerint lehetne a vizeket besorolni, hogy az milyen mennyiségben tartalmaz oldott ásványi anyagot. (Pl. ha 50 mg/l-nél kevesebb, akkor nagyon csekély, ha 500 mg/liternél kevesebb, akkor csekély ásványi anyag tartalmú, ha 1500 mg/l-nél több, akkor ásványi anyagban gazdag.)

Befejezésül szükséges néhány statisztikai adat ahhoz, hogy megértsük, vajon miért az un. latin országok Franciaország és Olaszország „irányította” ennek az irányelvnek a kidolgozását és miért nem az – előadásom elején jelzett – hagyományos rendszer vált uralkodóvá. (Az ásványi anyag tartalomra vonatkozó előírásokra gondolok.)

Az ásványvíz fogyasztás szempontjából nagyhatalomnak számító olaszok és franciák évente 110–120 liter ásványvizet fogyasztanak fejenként. Ezzel szemben a németek 90–100 litert, az osztrákok kb. 80 litert. Érthető volt, hogy a tárgyalások során azok az országok, ahol alig találni gazdag ásványi anyaggal rendelkező vizet, a saját akaratukat rákényszeríthették a többi ország delegátusára.

Azzal, hogy Magyarország, Csehország, Szlovákia és Szlovénia tagja lett az EU-nak és reményünk szerint rövidesen Románia is tag lesz, változhat a helyzet és talán elérjük, hogy azt a vizet nevezzük természetes ásványvíznek, ami valóban tartalmazza azokat az ásványi anyagokat, amelyek az emberi szervezet számára szükségesek.

Az élelmiszeripar legdinamikusabban fejlődő ágazata az ásványvízipar. Magyarországon a hatvanas évek kb. 2 literes fogyasztásával szemben, ma 60 liter az egy főre eső éves fogyasztás. Néhány éven belül bizonyára elérjük a nyugat-európai átlagot.

Arra azonban nagyon oda kell figyelniünk, hogy ne tegyük tönkre környezetünket, ne szennyezzük felszíni vizeinket és védjük felszín alatti vízkészleteinket, mert néhány év múlva így is bizonyosan nagyobb érték lesz a víz, mint ma az olaj.

Szerző: Dr. Borszéki Béla
a Magyar Ásványvíz Szövetség
és Terméktanács
a Technikai Bizottságának elnöke